

SAĞLIK BİLİMLERİNDE BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ İHLALLELERİ HAKKINDA ALAN YAZIN ÇALIŞMASI

Ebrar ILIMAN

Öğr. Gör. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sağlık Hizmetleri MYO,
ebrar@cumhuriyet.edu.tr

Ayşe SARI

Hemşire, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Uygulama ve Araştırma Hastanesi, asari@cumhuriyet.edu.tr

Serpil KAYA

Bilgisayar İşletmeni, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, skaya@cumhuriyet.edu.tr

Özet

Bilim etiği, bilimsel üretimde bulunan bilim insanının, bu eylemde göstermesi gereken davranış biçimlerini ele almakta olup; bu üretim sürecinde yer alan bilimsel araştırma etiğini ve yayın etiğini kapsamaktadır. Fakat günümüz şartlarında gerek akademik kariyer kaygısı ile gerekse maddi çıkarılardan ötürü yayın etiği ile ilgili birçok sorun açığa çıkmaktadır. Bu makale, sağlık bilimlerinde bilimsel yayınların sunulması, gözden geçirilmesi ve yayınlanması sırasında karşılaşılan başlıca etik ihlal kategorilerini özetlemektedir. Çalışmada uydurma, çarpıtma, aşırma-intihal, yayın tekrarı, dilimleme, destek belirtmeme, yazar adlarında değişiklik yapma, taraflı yayın, verilerin yayınlanmasına mani olma, izin vermeme, çıkar çatışması veya çıkar çakışması, insan-hayvan etiğine saygısızlık gibi etik ihlaller açıklanmaktadır. Bununla beraber yayın etiğinin ilkelerine ve etik ihlallerin önlenmesi için yapılması gerekenlere değinilmiştir.

18

Anahtar Kelimeler: Bilimsel yayın, sağlık, etik, etik ihlaller

Abstract

The scientific ethics deals with the ways in which scientists in scientific production have to act in this action. The scientific ethics, of course, covers the scientific research ethics and publication ethics in this production process. However, due to both academic career concerns and material interests, many problems arise with regard to publication ethics. This article in health sciences summarizes the major categories of ethical violations encountered in the submission, review and publication of scientific articles. In this study, data production and forgery, plagiarism, repetitive and copy publication, conflict of interest, unfair writing such as ethical violations are explained. However, the principles of publication ethics and what should be done to prevent ethical violations have been mentioned.

Keywords: Scientific publication, ethical, ethical violations

GİRİŞ

Sağlık araştırma yayınları, bilimsel bir projenin ilk aşamasını temsil etmekte olup, birçok denemenin aylarca, bazen yıllarca süren titiz planlama, yürütme ve analizlerin bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Birçok durumda, projeyi destekleyen fonlar devlet bütçesinden elde edilmektedir. Bu nedenle, çalışmanın dürüst, nesnel ve adil bir şekilde yürütülmesi ve raporlanması beklentisi vardır. Ancak, bazen bu idealden sapmalar meydana gelmektedir. Bu sapmalar etik ihlaller olarak tanımlanmakta olup; masa başı veri üretimi gibi kasıtlı olabildiği

gibi bilgi eksikliğinden de kaynaklanabilir, örneğin hayvan deneylerinde uygunsuz anestezi kullanımı gibi. Bununla birlikte, yasal olarak, bilgi eksikliği bir mazeret değildir. Bu nedenle, her araştırmacının, bilimsel çalışmaları yürütmek için tüm etik gereklilikleri bilme sorumluluğu vardır. Ayrıca, bir bilim insanının, bilimsel araştırmanın her aşamasında uygulamak için güçlü bir etik sorumluluk duygusu geliştirmesi gerekmektedir.

Günümüzde artan yayın baskısı ve maddi çıkarlar yayınların bilimsellikten uzak olarak yapılmasına ve niteliğinin göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Bu noktada gerek yazarlar, gerek editörler gereken hassasiyeti göstermemektedir.

Bu makalenin amacı, sağlık bilimlerinde yayın sürecinde karşılaşılan etik sorunların kapsamlı olarak tartışılmasını sağlamaktır. Yayınlar bilimsel çalışmanın son ürünüdür ve nicelikleri, güvenilirlikleri bilim adamlarının tanıtımının anahtarıdır. Bilimsel bir makale yayınlandığında, referanslar, yayın sonrası inceleme ve eleştiri için bir kaynak haline gelmektedir. Bu sebeplerden dolayı yayınların doğru bilgiyi içermesi kadar, etik olarak da hazırlanması oldukça önem arz etmektedir.

1. BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KAVRAMI

Üzerinde henüz herkesin uzlaşabildiği ortak bir bilim tanımı yapılamamıştır. Böyle bir tanımın yapılamayışında, bilimin hızla gelişen, çok yönlü ve değişken bir etkinlik oluşu önemli rol oynamıştır. Bununla birlikte, yapı ve içerik olarak düşünüldüğünde bilim, “geçerliği kanıtlanmış sistemli bilgiler bütünü” olarak tanımlanmaktadır (Yaşar, 1998: 156).

Bilim etiği, bilimsel üretimde bulunan bilim insanının, bu eylemde göstermesi gereken davranış biçimlerini ele almaktadır. Bilim etiği, kuşkusuz bu üretim sürecinde yer alan bilimsel araştırma etiğini ve yayın etiğini kapsamaktadır (Emiroğlu, 2005: 5).

Etik, genel davranış standartları değil, belirli bir meslek, meslek, kurum veya topluma dahil olan grupların standartlarıdır. Bu şekilde kullanıldığında “etik” sözcüğü genellikle başka bir kelime için bir düzenleyici olarak işlev görür; iş etiği, tıp etiği, spor etiği, askeri etiği, Müslüman etiği vb.

Mesleki etik, profesyonel bir mesleğe veya rolü olan insanlara uygulanan davranış standartlarıdır (Resnik, 2005: 24). Araştırma etiği, büyük ölçüde hastaların tedavisi ile ilgilidir ve bu nedenle tehlikeli araştırma, hasta onamı gibi konuları ele almaktadır. Fakat yayın etiği görmezden gelinmektedir. Bununla birlikte, bazı araştırma etiği tartışmaları, büyük ölçüde kasten etik ihlali yapan yayınları ele almaktadır. Bu tür tartışmalar, intihal, veri üretimi, kopyalanma ile uğraşanlar gibi, özellikle bilimsel olarak ihlal edilmiş veya akademik normların ihlali ile ilgilidir (Sismondo and Doucet 2010: 274).

2. BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİNE İLİŞKİN TEMEL İLKELER

Bilim, akademik değerler ve etik bir bütün olarak değerlendirilmelidir. Bir çalışma bilimsel olarak doğru bir şekilde yapılırsa dahi etik ilkelere aykırılıklar içeriyorsa sonuçlarının bilimsel olduğu kabul edilemez. Etik olmadan bilim de olmaz. Diğer bilim dallarında olduğu gibi sağlık bilimlerinde de etik değerler şu şekilde sıralanabilir (İnci, 2015: 284; Resnik, 2005: 48-61) :

- Akademik dürüstlük,
- Profesyonel standartlara bağlılık,
- Kurallara uygunluk,
- Açıklık,
- Güvenirlik,

- Dikkatlilik
- Verimlilik
- Başkalarına saygı,
- Araştırma sonuçlarının yazılımında, sunumunda ve paylaşımında saydamlık,
- Destek tekliflerinin incelenmesinde adalet

Bilimsel bir yayında bulunması gereken özellikler ise aşağıdaki gibi özetlenebilir (İnci, 2015: 285; Demiray ve Gürçan, 2005: 9):

- Yayındaki bilgiler doğru olmalı ve kasıtlı olarak eksik bilgi içermemelidir.
- Çalışmadaki bilgilerin toparlanması, üretimi ve geliştirilmesi aşamalarında “bilim etiğine” uygun davranılmalıdır.
- Elde edilen veriler ve bulgular bilimsel sistematik içinde, yayınlanmalıdır.
- Kişisel çıkarlar, kaygılar, siyasi görüşler yayını etkilemeli, yayın tarafsız olmalıdır.
- Yayında yararlanılan bütün kaynaklar uygun şekilde atıf yapılarak belirtilmeli, herkesin erişmeyeceği ve gizliliği olan kaynaklar kullanılmamalıdır.
- Yayındaki bilginin üretilmesinde, derlenmesinde, ölçülmesinde ve yayına hazırlanmasında payı olanların katkıları, yazar olarak ya da teşekkür edilerek belirtilmelidir.
- Çalışma, özgün olmalı, başka bir yerde yayımlanmış olmamalıdır.
- Yayın, gerçekten yapılmış bir araştırmanın/çalışmanın doğru bir yansıması olmalıdır.
- Yayında, bireysel ve toplumsal haklar korunmalı, ele alınan konu, o konudaki son araştırmanın bir gücü olarak yansımalıdır.

3. SAĞLIK BİLİMLERİNDE BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ İHLALLELERİ

Bilimde etik dışı davranış ya da bilimsel hata çalışmanın amacı, tasarımı uygulanması ve yazılması ile yayınlanması sırasında genel kabul gören kurallardan uzak düşmesi, uydurmacılık içermesi, taklit etme ya da değiştirme, hırsızlık ya da benzer başka uygulamalar ile bilimde etik dışı, uygun olmayan hatalı her türlü davranışı içermesi olarak tanımlanmaktadır (Emiroğlu, 2005: 9).

TÜBİTAK (2006), etik ihlallerini şu şekilde listelemektedir;

- Uydurma (fabrication)
- Çarpıtma (falsification)
- Aşırma-İntihal (plagiarism)
- Yayın Tekrarı (duplication)
- Dilimleme (Least Publishable Units)
- Destek belirtmeme
- Yazar adlarında değişiklik yapma
- Diğer: Araştırma ve yayın etiği ilkeleriyle bağdaşmayan diğer davranışlarda bulunmak (Taraflı yayın, verilerin yayınlanmasına mani olma, izin vermeme, çıkar çatışması veya çıkar çatışması, insan-hayvan etiğine saygısızlık vb.) (Uçak ve Birinci, 2008).

Sayılan bu etik ihlallerin ayrıntılı olarak açıklanması yerinde olacaktır.

3.1. Uydurma (Fabrication)

Bu intihal türü; araştırmada bulunmayan verileri üretmek, bunları rapor etmek veya yayınlamak, sunulan veya yayınlanan belgeyi gerçeğe aykırı olarak düzenlemek, bir belgeyi değiştirmek veya gerçeğe aykırı belgeyi bilerek kullanmak olarak tanımlanabilir (Büken,2014; İnci,2009). “Masa başı araştırma” olarak da ifade edilebilen bu etik ihlalinde yapılmayan bir araştırma yapılmış gibi gösterilmekte olup; bütünüyle bilimi yanlış yönlendirmeye yönelik olduğu için en tehlikeli ihlal türüdür (Benos vd. 2012: 60; Evcik, 2009; İnci, 2015; Günal, 2010).

Örnek olarak; Harvard Üniversitesi’nde ve dünyanın en önde gelen kardiyologlarından birisinin laboratuvarında çalışan bir araştırmacının, gene dünyanın en saygın tıp dergisi olan New England Journal of Medicine’de yayınladığı bir dizi makalenin uydurma verilere dayandığı, hastalarda yapıldığı yazılan deneylerin gerçekte laboratuvarında bilgisayar ortamında uydurulduğu anlaşılmış ve bu yayınlar tüm sonuçlarıyla bilim literatüründen geri çekilmiştir. Bu tür yayınlar sadece bilimsel çevreleri değil tüm toplumu yanıltabilir ve bilimin yüzyıllar boyunca gelişmiş “doğruyu bulma” geleneğini zedeleyebilirler (Ruacan, 2007). Bu bağlamda akademik baskılar ve kişileri bilimsel çalışmaya karşı zorlamalar etkin rol oynamakta, bilimsel çalışma yapma şartları sınırlı olan kişiler bu tür ihlallere başvurmaktadır.

3.2. Çarpıtma (Falsification)

Bu etik ihlal türü; araştırma kayıtlarını ve elde edilen verileri tahrif etmek, araştırmada kullanılmayan yöntem, cihaz ve materyalleri kullanılmış gibi göstermek, araştırma hipotezine uygun olmayan verileri değerlendirmeye almamak, ilgili teori veya varsayımlara uygun hale getirmek için veriler veya sonuçlarla oynamak, araştırma sonuçlarını destek alınan kişi ve kuruluşların çıkarları doğrultusunda şekillendirmek olarak tanımlanmaktadır (Evcik,2009; İnci, 2009).

Gerekli atıfları yapmadan ve kaynak göstermeden başkalarının fikir veya sözlerini kendisininmiş gibi göstermek, başkasına ait bir eseri; olduğu gibi alarak kendi adına sunmak, bir bölümünü bilimsel yayın kurallarına uygun bir biçimde atıfta bulunmadan kendi eseri gibi sunmak da çarpıtma şekilleridir (İnci,2015; Töreci, 2010).

3.3. İntihal-Aşırma (Plagiarism)

Suç fikir ve sanat eserleri yasasında aşırma; “Şekil koşulunun ihmal edildiği her durumda yolsuz alıntı ve aşırma suçu işlenmektedir” şeklinde tanımlanmaktadır (Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, 1951).

Bir başkasının düşüncesini ya da cümlelerini çalma olarak bilinen bu davranışa sağlıkla ilgili literatürde rastlanması yeni olmamakla birlikte internet ortamında birçok bilimsel yayına erişme kolaylığının sağlanmasının hem olumlu hem de olumsuz yönde etkili olabildiği vurgulanmaktadır. İntihal, önceden yayınlanmış bir yayının, tümünün ya da bir bölümünün kendi çalışması ya da kendi görüşü gibi kullanılarak yayınlanması ve okuyucunun yanıltılması anlamını taşıyan bilim etiğine aykırı davranış biçimi olarak tanımlanmaktadır. İntihal, kişinin beyin faaliyeti ve emeğinin karşılığı olarak kendine özgü tarzla geliştirdiği fikir, düşünce ve yazım biçiminin bir başkası tarafından hukuk ve etik kuralların izin verdiği sınırların ve esinlenmenin dışında kalacak şekilde alıntı yapmak olarak da tanımlanabilir. Bu davranışta yazar alıntı yaptığını kaynak göstererek belirtmemiş olmakta ya da kaynak gösterimi için belirlenen kurallara uymayarak kendi çalışması olarak sunmaktadır. Böylece başkasına ait yayınlarda yer alan düşünce, yorum, buluş ya da araştırma sonuçları kendi çalışması olarak gösterilmektedir. Buna ilave olarak; eğer bir yazarın çalışmasının ana ekseninin çoğu başka bir eserden alındıysa kaynak gösterilse bile “aşırma” suçu işlenmiş demektir (Yavuzdoğan, 2017: 227; Masic, 2012: 209; Ruacan, 2007; Ertekin vd.2002: 37).

İntihalden kaçınılabilmesi için tüm yazarların, önceden o konuda yapılmış çalışmalara erişmesi, yararlandığı kaynakları yerinde ve doğru olarak, kaynak gösterme kurallarına uygun bir biçimde göstermesi gerekmektedir. Böylece yazarın kendi çalışmasında, kendi görüşü ile önceki yazarların çalışması ya da görüşlerinin ayrımının yapılabilmesi mümkün olabilmektedir (Benos vd. 2012: 62; Günal, 2010).

3.4. Çoklu yayın-yayın tekrarı (Duplication)

Üniversitelerarası Kurul tarafından yayımlanan Etiğe Aykırı Davranışlar Yönergesinde düklikasyon; “Bir araştırmanın aynı sonuçlarını birden fazla dergiye yayın için göndermek veya yayınlamak” olarak tanımlanmıştır. Düklikasyon; bilim dünyasında yeni, özgün, orijinal bir katkı olmaksızın var olanın tekrarı “gereksiz yayın (redundant publication)” olarak da adlandırılabilir (Güenal, 2010; Ruacan, 2007). Kişinin; ortaya yeni, özgün, orijinal bir katkı sunmaksızın bu şekilde yayın yapması belli bir menfaat elde edilmesi amacıyla yapıyor olabilir. Avrupa ve Amerikan sisteminde bir yayının farklı bir dilde tekrar yayınlanıyor olmasının belli şartların varlığı halinde etiğe aykırı olmadığı kabul edilse de gerek YÖK ve gerekse idari yargı kararları açısından bu şekildeki bir uygulama da etik ihlal olarak kabul edilmektedir (Ankara 5. İdare Mahkemesi’ nin 2008/1285 E., 2009/968 K. sayılı İlanı).

Benos ve diğerleri (2012: 63) sağlık bilimlerinde çoklu yayının etik dışı olmasının nedenlerini şu şekilde sıralamıştır:

- Uluslararası telif hakkı yasasını ihlal edebilmektedir
- Verilerin yeni verilerle çoğaltılması, hakemlerinin zamanını boşa harcamaktadır,
- Alan yazını gereksiz yere genişletmektedir,
- Tek bir gruptan yakından ilişkili verileri birleştirmek yerine bölerek bilimsel iletişimi zorlaştırmaktadır,
- Görünüşte hasta veya deneysel sayılarını artırarak meta-analize müdahale edebilmektedir.

Aynı araştırmanın iki farklı dilde yayınlanması gereken özel koşullarda, mutlaka her iki editörden de izin alınması gereklidir. Bununla beraber, bir kongre veya toplantıda yayınlanan bir yayın özeti, yayının basılmak üzere sunulmasını engellemez, ancak bu yayının toplantı veya kongrelerde sunulmuş olduğu o yayının basılmak üzere yapıldığı başvuruda belirtilmelidir. Yabancı dilde yayınlanmış bir yayın çok önemli ise Türkçe olarak okuyucuya ulaşması bağlamında yazardan izin alınarak ve dipnotta belirtilerek yayınlanabilir. Yabancı dilde yayınlanmış bir makaleyi Türkçeye çevirip yayınlamak, “ilk” yayınlandığı derginin izni ve Türkçe dergide belirtilmesi koşulu ile uygun olarak kabul edilmekte ve etik ihlal sayılmamaktadır (Evcik, 2009). Fakat bir makalenin tümüyle, hangi dilde olursa olsun ilk yayının editöründen izinsiz birden fazla yerde yayınlanması etik dışıdır. Ancak çalışma devam ediyorsa ve ilk yayın ön rapor şeklindeyse araştırmanın kesin sonuçları bir başka yayın olabilir. Ayrıca basılmak üzere başvururken ilk yayın hakkında mutlaka bilgi verilmeli ve ilgili yayına atıf da bulunmalıdır. Yazarlar bir dergiye başvururken, başka bir dilde ve benzer yayınlar basım safhasındaysa bunlarla ilgili ayrıntılı bilgi vermelidirler (İnci, 2015).

3.5. Dilimleme (Least Publishable Units)

İdare mahkemesi kararlarında dilimleme (slicing); “Birbirinden bağımsız olarak yayımlanması uygun olmayan birden fazla yayının, aynı araştırmanın bölümlerini yansıttığı halde tamamen farklı araştırmalar gibi algılanacak şekilde ayrı ayrı yayımlanması, bu şekilde araştırmanın bilimsel bütünlüğünün bozulması, ayrı ayrı yayınlar yerine tek bir yayında alt bölümler olarak sunulması daha uygun olan ve tek bir yazıda sunulabilecek veri ve bulguların ikiye bölünerek iki ayrı makale olarak yayınlanması” olarak açıklanmaktadır (Ankara 5. İdare Mahkemesi’ nin 2008/747 E., 2009/1432 K. sayılı ilamı).

Özetle, dilimleme tek bir makale olabilecek çalışmayı parçalara ayırıp ayrı ayrı yayınlamaktır veya bir araştırmanın sonuçlarını, o araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde bölerek birden fazla yayın yapmaktır (İnci, 2015; Günal, 2010; Evcik, 2009; Ruacan, 2007).

Bu türden ihlale diğer bir örnek, bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde parçalara ayırarak çok sayıda yayın yapma veya özgün bir katkı sağlamadan aynı veri setinden birden fazla yayın yapma olarak ortaya çıkmaktadır. Yalnız burada da dikkatli olmak gerekir. Örneğin, kişi dört farklı konudan oluşan bir alan araştırması yapmış ve her bir konuyu müstakil bir yayına dönüştürmüştü, bunu dilimleme olarak değerlendirmek uygun olmayabilir. Sonuçta, olgusal durum bilgileri (deneklerin kimlikleri, eğilimleri, evren, örnek hacmi ve dağılımı gibi) dört yayının hepsinde de aynı olacaktır; ancak, bu bir yayından çoğaltma yapma anlamına gelmez. Burada ana veri seti, dört alt veri setini kapsamaktadır. Kendinden aşırmanın zaman zaman yanlış yorumlanan yaygın bir uygulaması vardır. Örneğin, kişi elindeki yayın ve veri seti materyalinden yararlanarak birden fazla yayın yaparsa ne olur? Kişinin birden fazla yayınındaki kaynakçaların büyük ölçüde paralellik göstermesi durumunda nasıl bir değerlendirme yapılmalıdır? Bu bakımdan, her bir yayının içeriğine ve gösterilen kaynakların gerçekten kullanılıp kullanılmadığı değerlendirilmelidir (Ünal vd. 2012).

3.6. Destek Belirtmeme

Desteklenerek yürütülen araştırmaların sonuçlarını içeren sunum ve yayınlarda destek veren kurum veya kuruluş desteğini belirtmemektir. Destekleyenlerin belirtilmesi etik bir sorumluluk olmakla beraber, belirtilmemesi bir denetim sorunudur. Zira araştırmanın yapılması aşamasında veya ulaşılan sonuçlarda destekleyenlerin yönlendirici etkilerinin olup olmadığının saptanması açısından önemlidir (Uçak ve Birinci, 2008).

3.7. Yazar Adlarında Değişiklik Yapma

Araştırma ve makalede ortak araştırmacı ve yazarların yazılı görüş birliği olmadan, araştırmada aktif katkısı bulunanların isimlerini çıkartmak veya yazarlıkla bağdaşmayacak katkı nedeniyle yeni yazarlar eklemek veya yazar sıralamasını değiştirmek de etik ihlaller içerisinde sayılmaktadır (Yılmaz, 2012).

4. BİLİM İNSANLARININ SORUMLULUKLARI

Bilim insanları, mutlak dürüstlük anlayışına sahip olmak ve bu değerleri korumak durumundadır. Bir bilimsel araştırmaya katılanlar aşağıda özetlenen temel ilkelere bağlı kalarak araştırmalarını sürdürmelidir (İnci, 2015: 285):

- Araştırmanın tasarımında, projelendirilmesinde ve sürdürülmesinde en yüksek mesleki standartlara sahip olmak,
- Araştırma sürecinde; bulguların kaydında ve analizinde özeleştirici, dürüstlük ve açıklığı elden bırakmamak,
- Aynı konuda araştırma yapmış veya halen yapmakta olan diğer gruplara karşı saygılı davranmak ve bu tavırları makale hazırlanması ve yazılması sürecinde de sürdürmek.

5. SAĞLIK BİLİMLERİNDE ETİK İHLALLERİN BAŞLICA NEDENLERİ

Sağlık bilimlerinde etik ihlallerin başlıca nedenleri aşağıdaki gibi özetlenebilir (Uçak ve Birinci, 2008: 192):

- Bireylere akademik aşamaların başında bilimsel araştırma etiğinin öğretilmemesi,
- Kendilerine toplumda, üniversite ve bilim çevrelerinde yüksek yer edinme duyguları genç bireyleri etik dışı davranışlara götürebilir,

- Fazla sayıda yayın yapılması ile bilimde saygınlığın her zaman artacağı yanılgısı,
- Elde edilen finansal desteği yitirmemek için bilimde etik dışı davranışlar sergilenebilmektedir.

Bilimsel etiğe aykırı davranışların önlenmesi için araştırmacıların eğitilmesi ve araştırmacılar üzerinde baskıların azaltılması gerekmektedir. Bununla beraber hakemlerin de yayın inceleme noktasında hassas davranmaları gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu makale, sağlık bilimleri alanında bilimsel makalelerin sunulması, gözden geçirilmesi ve yayınlanması sırasında karşılaşılan başlıca etik ihlal kategorilerini özetlemektedir. Çalışmada uydurma, çarpıtma, aşırma-intihal, yayın tekrarı, dilimleme, destek belirtmeme, yazar adlarında değişiklik yapma, taraflı yayın, verilerin yayınlanmasına mani olma, izin vermeme, çıkar çatışması veya çıkar çakışması, insan-hayvan etiğine saygısızlık şeklinde yapılan etik ihlaller açıklanmıştır.

Bununla beraber sağlık bilimlerinde yayın etiğinin ilkelerine ve etik ihlallerin önlenmesi için yapılması gerekenlere değinilmiştir. Etik ihlallerin, bilinçli ve bilinçsiz olmak üzere temelde iki kategoride incelenmesi gerektiği belirlenmiştir.

Kasıtlı etik ihlaller, akademik yükselme, teşvik, maddi çıkarlar, yayın baskısı gibi nedenlerden açığa çıkarken; istenmeden yapılan ihlaller, atıf gösterme, makale yazma kurallarını bilmeme gibi bilgi eksikliklerinden kaynaklanmaktadır. Fakat bilgi eksikliği de etik ihlalleri yasal suç olmaktan çıkartmamaktadır. Bu sebeple etik ihlallerin önüne geçmenin yolu ilk olarak etkin bir eğitimden geçmektedir. Bu noktada yüksek lisans ve doktora eğitimlerinde yayın etiği derslerine önem verilmeli ve uygulamalar yapılmalıdır.

Kasıtlı olarak yapılan ihlaller için ise vazgeçirici cezalar uygulanmalıdır. Bu ihlallerin tespitinde en önemli görev, tezleri inceleyen danışmanlara ve diğer bilimsel yayınları inceleyen hakem ve editörlere düşmektedir. Hakemlik disipline, yani literatürde sadece en iyi ve en sağlam bilimin görünmesini sağlamak için vazgeçilmez bir görevdir. Gözden geçiren kişi, dergi editörü tarafından kendi alanında veya en azından söz konusu çalışmanın bir kısmında uzman olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, bir dergi için yazılan makaleleri incelemenin istenmesi bir sıkıntı olarak değil bir onur ve ayrıcalık olarak görülmelidir. Bir makalenin yayınlanmadan önceki inceleme süreci çok önemlidir ve basit değildir. Yayımlanma sürecinin gözden geçirme aşamasında, çoğu zaman istenmeyen etik sorunların keşfedilmesi söz konusudur. Fakat inceleme sürecinin de yazarlar ve hakemler için zamanında ve adil olması gerekmektedir. Bununla beraber akademik teşvikte ve unvan değişikliği sınavlarında yayın sayısına değil niteliğine odaklanılmalıdır.

KAYNAKÇA:

Ankara 5. İdare Mahkemesinin 2006/2233 E., 2008/1233 K. sayılı ilanı.

Ankara 5. İdare Mahkemesinin 2008/1285 E., 2009/968 K. sayılı ilanı.

Benos, Dale J. Jorge Fabres, John Farmer, Jessica P. Gutierrez, Kristin Hennessy, David Kosek, Joo Hyoung Lee, Dragos Olteanu, Tara Russell,1 Faheem Shaikh and Kai Wang (2005). Ethics and scientific publication, Adv Physiol Educ. 29: 59–74; doi:10.1152/advan.00056.2004.

Demiray, U, Gürcan, H.İ. (2005). Yayın Etiği Bağlamında Elektronik Yayınlarda Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Selçuk İletişim, 4 (1): 5-10.

- Emiroğlu, O.N. (2005). Bilim Etiği ve Sorumluluklar, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi 1(2).
- Ertekin, C. Berker, N. Tolun, A. ve Dinçer, Ü. (2002). Bilimsel araştırmada etik ve sorunlar. Ankara: TÜBA.
- Evcik, D.(2009). Bilimsel Yayınlar ve Etik, Arch Rheumatol, 24(4): 170-171.
- Günel, İ.(2010). Yayın Etiği ve Sorunları, DEUHYO ED, 3 (1): 54-56.
- İnci O., (2009). Bilimsel Yayın Etiği İlkeleri, Yanıltmalar Yanıltmaları Önlemeye Yönelik Öneriler, Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık, Ankara.
- İnci, O. (2015). Bilimsel Yayın Etiği, Türk Kütüphaneciliği 29 (2): 282-295.
- Masic, I. (2012). Plagiarism in scientific Publishing, ACTA INFORM MED. 2012 Dec; 20(4): 208-213, doi: 10.5455/aim.2012.20.208-213.
- Resnik, D.B. (2005). The Ethics Of Science An Introduction, London and New York, This edition published in the Taylor & Francis e-Library.
- Ruacan, Ş. (2007). “Bilimsel Araştırma ve Yayınlar da Etik İlkeler”, Hacettepe Üniversitesi Onkoloji Enstitüsü, İnternet Adresi: <http://www.ulakbim.gov.tr/dokumanlar/sempozyum1/sruacan2.pdf>, Erişim Tarihi: 21.12. 2018
- Sismondo, Sergio and Mathieu Doucetbioethics (2010). Publication Ethics And The Ghost Management Of Medical Publication, 24 (6): 2010: 273–283.doi:10.1111/j.1467-8519.2008.01702.x
- TÜBİTAK (2006). Bilimsel Dergilere Gönderilen Makalelerde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar. 20.12.2018 tarihinde <http://journals.tubitak.gov.tr/genel/brosur.pdf> adresinden erişildi.
- Uçak N., Birinci H.G., (2008). Bilimsel Etik ve İntihal, Türk Kütüphaneciliği 22 (2): 187-204.
- Ünal, M., Toprak, M. ve Başpınar, V. (2012). Bilim Etiğine Aykırı Davranışlar ve Yaptırımlar: Sosyal ve Beşeri Bilimler İçin Bir Çerçeve Önerisi. Amme İdaresi Dergisi, 45(3), 1-27.
- Yaşar, Ş. (1998). Çağdaş bilim anlayışı. Çağdaş Yaşam Çağdaş İnsan, 154-162.
- Yavuzdoğan, S. (2017). İdari Yargı Kararlarından Hareketle “İntihal”, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 8 (1): 225-254.
- Yılmaz, K. (2012). Etik Dışı Davranış Olarak Haksız Yazarlık, Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi, 2(1).